

Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde Çalışan Öğretmenlerin Kaynaştırmaya İlişkin Sorunları, Beklentileri ve Çözüm Önerileri

Rumeysa ŞEN¹

Prof. Dr. Uğur TEKİN²

İnsanın gelişimi, doğumundan ölümüne farklı evrelere ayrılır. Bu gelişimsel evreler insanın doğumu ile başlar; çocukluğu, ergenliği, yetişkinliği şeklinde devam ederek ve yaşlılıkla son bulur. Her dönem, birbiriyle ilişkili dil, zihinsel, fiziksel, sosyal-duygusal gelişim alanlarıyla şekillenir. Bu gelişim alanlarında oluşabilecek yetersizlikler, gecikmeler ve zorlanma durumlarında özel eğitimden söz edilir (BEBKA, 2012, s. 9). Bireysel farklılıklar bir ölçüde çocuğun normal eğitim olanaklarından yararlanmasına imkan sağlarken bir yerden sonra bazı özel düzenlemelerin yapılmasını zorunlu kılar. Özel eğitim adı verilen bu düzenlemeler üç temel ögeden oluşur. Özel eğitimin uygulama programları, bu alanda yetişmiş öğretmen veya diğer destekleyici personel ile özel eğitim imkanı sağlayan ortam veya düzenlemelerdir (Eripek, 1998, s. 5). Özel gereksinimli bireylerin topluma uyum sağlamaları için eğitimde fırsat eşitliği ilkesi çerçevesinde eğitimden maksimum düzeyde faydalanmalıdırlar (Batu ve Kırcaali İftar, 2011, s. 7).

Bu çalışmada mesleki ve teknik Anadolu liselerinde çalışan öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin sorunları, beklentileri ve çözüm önerileri araştırılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu araştırmanın çalışma grubu 2015–2016 eğitim öğretim yılında Kocaeli Derince Zehra Emine Öçgüder Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde farklı branşlarda 13 ve ayrıca Kocaeli Zübeyde Hanım Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde farklı branşlardan 13 olmak üzere toplamda 26 öğretmendir.

Araştırmada 10 sorudan oluşan görüşme soruları kullanılmıştır. Mülakat formlarından elde edilen bilgiler, sistematik bir hale getirilmiştir.

¹ İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

² İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Araştırmaya katılan öğretmenlerin isimleri kodlanarak (rakamsal), verdikleri yanıtlar değerlendirilmiştir. Betimsel analiz yapılarak elde edilen veriler yorumlanmıştır.

Eğitimin kademeleri düşünüldüğünde zorunlu temel eğitim sonrasında engelli öğrenciler bireysel özellikleri dikkate alınarak genel veya mesleki eğitime yönlendirilmelidirler. Onların hayatta kendi ayaklarının üzerinde durmasını sağlayacak adımlar bu sayede atılmış olacaktır. Öğretmenlerin öğrencilerin sağlık durumlarını ve yetersizliklerini bilmeleri daha gerçekçi beklentiler geliştirmelerine ve buna uygun planlar yapmalarına yardımcı olur. Kaynaştırma uygulamalarına ilişkin olumlu öğretmen düşünceleri bu uygulamaların başarısını da getirecektir. Engelli olan her öğrencinin her şeyden önce bir çocuk olduğunu da asla unutmamak gerekir.

Mesleki ve teknik eğitime devam eden kişilere programın amaçladığı kazanımlara işletme-okul iş birliği ile ancak ulaşılabilir. Bu kapsamda işletmelerin ihtiyaç duyduğu yeterliklere sahip bir meslek çalışanı için mesleki eğitim kendisini sürekli güncel tutmalı, programlar geliştirmeli, staj uygulamalarının verimliliğinin sağlanması ve bu kapsamda gerekli düzenlemeleri yapması gerekmektedir. Okul-işletme iş birliğinde mezunların hayatlarını devam edecekleri iş kollarının beklentilerinin alınması ve yapılandırmanın bu beklentiler doğrultusunda yapılması verimliliğinin sağlanması adına önemini korumaktadır. Hem okula hem de işletmeye dayalı bir sistem dinamik yapıda olmak zorundadır. Sadece teorik eğitimin verildiği bir meslek eğitimi düşünülemez. İşletmeler teorinin pratiğe dönüşmesini sağlayan uygulama ortamlarıdır. Bu yönüyle bir çeşit eğitim yeridir. Usta çırak ilişkisi temelli öğrencinin niteliğinin artırılmasında önemli roller üstleneceklerdir.

Sadece ülkemizde değil Dünya genelinde işgücü piyasası istediği kriterleri işgörenlerde bulamamaktadır. Bu meslek eğitimin başarısını düşürmektedir. Bu sorunun birçok yapısal neden kaynaklı olduğunu düşünmek mümkündür. Ancak bireysel özellikler de ihmal edilmemelidir. Meslek eğitim bir beceri işidir. Kişilerin ilgileri göz ardı edilemez. Meslek seçiminde bu ilgiler dikkate alınmak zorundadır. Öyle ki kaynaştırma öğrencileri bu nitelikleri kazanmaya yönelik bireyselleştirilmiş bir meslek eğitim programlarına ihtiyaç duymaktadırlar. Bu yönüyle öğretmenlerin kaynaşturmaya tabi olan öğrencilere karşı tutumları ve algılamaları

önemlidir. Öğretmen eğitim ortamında öğrenci üzerinde en etkili kişidir. Öğretmenin kaynaştırmaya ilişkin olumsuz tutum takınması sistemin doğru işlemesine engel olacaktır.

Mesleki teknik eğitime devam eden kaynaştırma öğrencileri pek çok sorunla karşılaşmaktadırlar. Eğitim ortamında karşılaştığı sorunlar yanında iş yerlerinde karşılaştıkları sorunlar çözümlenmelidir. Bunun için mesleki teknik eğitime devam eden bir kaynaştırma öğrencisinin staj yaptığı yerlerde, iş atölyelerinde ortamın düzenlenmesi yanında öğrenciyle ilgili işverenlere bilgi verilmesi, mezuniyet sonrası iş olanaklarını araştırılması ve işe yerleştirilmesi özel eğitim hizmetlerinin başarısı için gereklidir.

Bu çalışmada mesleki ve teknik Anadolu liselerinde çalışan öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin sorunları, beklentileri ve çözüm önerileri incelenmiştir. Mesleki ve teknik anadolu liselerinde kaynaştırma uygulamalarının yapıldığı sınıflarının durumları ile öğretmenlerin çalışma ortamlarına ilişkin eksikliklerinin giderilmesinde araştırma sonuçlarının katkısıyla çözüm önerilerinin sunulması hedeflenmiştir. Okullarda engelli çocukların kaynaştırma uygulamaları çerçevesinde buldukları sınıflarında alacakları eğitimler için her okul uygun ortamı hazırlamak ve olumlu tutum sergilemek zorundadır. Yani özel eğitim etkinliklerinde başarı için öğretmen tarafından öğrencinin desteklenmesi gerekmektedir. Bu yönüyle öğretmen çok önemli bir role sahiptir ve tutumlarının incelenmesi ve belirlenmesi gereklidir. Ayrıca, öğretmenlerin düşüncelerine göre kaynaştırmaya ilişkin uygulamalardaki zorluklar ve sorunların tespiti ve çözüm önerilerinin belirlenmesi gerek uygulayıcılara gerekse alan yazına katkılar sağlayacağı düşünülmüştür.

Araştırma sonucunda; öğretmenlerin öğrencilerin sosyalleşmesini desteklediği çalışmalar yaptığı, öğretmenlerin kaynaştırma öğrencilerine verdikleri eğitimden mutlu oldukları ancak önemli bir çoğunluğun ise olumsuz etkilendiği, kaynaştırmaya ilişkin olarak öğretmenler, kendilerinden, engel türünden ve sitemden kaynaklanan sorunlar yaşadıklarını, sorunlarını çözmek için uzman yardımı aldıklarını, materyal hazırladıklarını ve derste tolerans gösterdiklerini, çalışılan okulların ve sınıfların kaynaştırmaya uygun hale getirilmesi gerektiği, ailelerle iletişime geçildiği ve iş birliği içinde çalışıldığı, öğretmenlerin diğer öğrencilere sorumluluklar verdikleri bilgilendirdikleri ve yardım aldıkları ve sorunların çözümüne yönelik öneriler getirmişlerdir.

Öğretmenlerin büyük çoğunluğu öğrencinin sosyalleşmesini destekleyici çalışmalar yapmaktadırlar. Sosyalleşmeyi destekleyici çalışmalar ders içi ve dışı etkinliklere kaynaştırma öğrencisinin katılımını teşvik etmesi arkadaş, aile ve rehberlik desteği alma ve bireysel ilişkileri güçlendirici sağlıklı iletişim kurma çalışmaları olduğu görülmüştür. Sosyalleşmelerini destekleyemeyen öğretmenler ise iş yüklerini gerekçe olarak sunmaktadırlar. Oysaki öğretmenin görevleri arasında öncelik belirleyip birini yapıp diğeri yapmamak olası değildir. Bu sebeple öğretmenlerin kaynaştırma öğrencisinin sosyalleşmesini destekleyici çalışmalar yapması asli görevidir. Bu sorumluluk okul yönetimi, rehber öğretmen, aile ve ders öğretmeni arasında paylaşılmaktadır. Bu sonuçlar gösteriyor ki öğretmenlerin büyük çoğunluğu kaynaştırma öğrencisinin sosyalleşmesi desteklemesi yönüyle kaynaştırma uygulamalarını desteklemektedirler.

Öğretmenlerin çoğunluğu kaynaştırma öğrencilerden olumsuz etkilenmektedirler. Her ne kadar kaynaştırma uygulamalarını destekleseler de onlardaki gelişme geriliği, engel durumu, öğretmeni zorlamaları vb. nedenler öğretmeni hem duygusal hem motivasyonel hem de yorucu olması nedeniyle fiziki olarak olumsuz etkilemektedir.

Kaynaştırma öğrenci nedeniyle yaşanan sorunların çok değişik olduğu bunda engel türünün, sistemin ve bireysel etkenlerin belirleyici olduğu görülmüştür. Bireysel etkenler eğitim, empatik yaklaşım, tedbir, zaman tanıma, iş yükünü azaltıcı tedbirler kaynaştırma öğrencilerinin dengeli dağıtımı, fiziki tedbirler alma, işbirliği yapma vb. düzenlemelerle çözülebileceği düşünülmektedir.

Öğretmenler kaynaştırma öğrencilerine yetenekleri ve ilgilerine göre çalışmalar verip görevlendirdiklerini, görsel materyalleri çoğalttıklarını, matematik terimlerinin altına açıklayıcı ifadeler yazdıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenler kaynaştırma öğrencilerine ek zaman ayırmaya çalıştıklarını sık tekrarlar yaptıklarını ders içinde kaynaştırma öğrencilerine ayrıca zaman ayırmakta zorlandıklarını, bu sebeple boş dersleri ve teneffüsleri kullandıklarını, bu da performansını olumsuz etkilediğini, sınav sorularını kaynaştırma öğrencilerine ayrı hazırladıklarını, konuşarak çözmeye çalıştıklarını, derse katılımları ile ilgili farklı sorumluluklar verdiklerini, belirtmişlerdir.

Öğretmenler kaynaştırma eğitimine uygun olabilecek bir okulun özelliklerini belirtmişlerdir. Özellikle geniş sınıflara ihtiyaç duymakta destek eğitim odalarının materyal desteğinin sağlanması gerektiğini belirtmekte, kalabalık sınıfların kaynaştırma uygulamalarını olumsuz etkilediğini söylemektedirler.

Anahtar Kelimeler: *Özel eğitim, kaynaştırma, mesleki eğitim*

Kaynakça

- Batu, S. ve Kırcaali İftar, G. (2011). Kaynaştırma. İstanbul: Kök Yayıncılık.
- Bebka. (2012). Özel Eğitim Güzel Gelecek. Bursa: Bursa Eskiřehir Bilecik Kalkınma Ajansı Mali Destek Programı.
- Eripek, S. (1998). Özel Eğitim. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakóltesi Yayınları Özel Eğitim Dergisi, 561, 45-70.